

DOSAB (DEMİRTAŞ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ) BUHAR VE ENERJİ ÜRETİM TESİSİ PROJESİ (374 MWT) HAKKINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, ÇEVRE VE ULUSLARARASI HUKUK BOYUTUYLA DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi'nde 495 hektarlık alanda tekstil, otomobil ve yan sanayi başta olmak üzere Bursa sanayisinin organize bölgede ihtiyacını karşılamak amacıyla ilgili termik santral projesi geliştirilmiştir. Projenin asıl amacı, ÇED raporuna göre, sanayicilerin ham madde dışında ana maliyet gideri olan elektrik ve doğalgaz giderlerini aşağıya çekmektir. ÇED raporunda bu “özel çıkar” açıkça belirtilmiştir. DOSAB bölgesinde sanayicilerin doğalgaz ve elektrik temininde sıkıntı yaşadığı ve bunun da devletin enerji tedarikinde zorlanıyor olduğu açıkça belirtilmiştir: “DOSAB'da 2013 yılı verilerine göre; 1 Milyar KWH elektrik ve 300 Milyon Sm³ doğalgaz tüketilmiştir. Son yıllarda DOSAB gibi büyük tüketiciler piyasadan elektrik ve doğalgaz tedarikinde zorluklar yaşamaktadır. Ayrıca ülkemizin enerji ithal ettiği ülkelerdeki iklim şartları, piyasa koşulları, siyasi ve ekonomik krizlerden dolayı ülkemizdeki enerji sistemini yöneten kurumlar dönem dönem kısıntı ve kesinti yaptırımları uygulamaktadır. Ülkemizin doğalgaz ve petrol ithal ettiği ülkeler ve enerji piyasaları incelendiğinde bu durumun gelecekte de devam edeceği görülmektedir. Kurulması planlanan DOSAB Buhar ve Enerji Üretimi Tesisi ile DOSAB'ın elektrik enerjisi ihtiyacının üçte biri ile buhar ihtiyacının tamamı karşılanarak, doğalgaz tüketiminde de önemli oranda azalma sağlanacaktır. Ayrıca DOSAB içerisinde tüketilen enerjinin de bir kısmı üretileceği için kısıntı kesinti uygulamalarından minimum düzeyde etkilenilerek DOSAB enerji arz güvenliği sağlanmış olacaktır.”

Organize sanayi bölgesinde enerji arz güvenliğinin sağlanmasıyla, bu bölge-

¹ Bu rapor, Av. Cömert Uygur Erdem, Av. Mahmut Fevzi Özlüer, Av. Hülya Yıldırım tarafından Ekoloji Kolektifi görüşleri olarak DOSAB dava dilekçesinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Ağustos, 2015. Önder Algedik'e katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz.

deki şirketlerin devletin enerji temin sisteminden görelî olarak özerkleşmesi ve karlılıklarını da arttırması asıl amaç olarak bu şekilde belirtilmektedir. Enerjide devletin planlama ve arz güvenliğini tesis edememekten kaynaklı sorunları nedeniyle bu proje geliştirilmiştir. Öncelikli olarak enerjide plansızlığın yaygınlaşması, devletin bu konuda önlem almaması bu tür lokal yüzlerce yeni termik santral projesinin gelişmesinin önünü açacaktır. Bu da plansız ve lokal düzeyde var olan pek çok kirlilik kaynağının ortaya çıkmasını, ekolojik ve ekonomik maliyetlerin artmasına yol açacaktır. Kısaca DOSAB projesiyle ilgili sanayi kuruluşlarının özerklik taleplerinin arka planında devletin enerjiyi temin ederek yarattığı sorunlar ve bu sorunların kalıcılaşacağı endişesi, enerji arz güvenliğinin şirketlerini karlılığını etkilemesi gösterilmektedir. Bu yönüyle de hazırlanan ÇED raporu, diğer enerji santralleri açısından bir ilki ve yeniliği temsil etmektedir. Çünkü bugüne kadar pek çok ÇED raporunda enerji üretimi genel kamu çıkarını ifade eden gerekçelerle sunulurken, bu projede özel çıkarının vurgusunun ön plana geçtiğini görüyoruz. İdarenin izin işleminin yani “ÇED Olumlu” kararının kamu yararı amacıyla verildiği gözetilecek olursa, devlet kendi yarattığı plansızlığı görünmez kılacak biçimde, bu tür özerkleşme taleplerini kabul ederek şirketlerin özel çıkarını kamu çıkarı olarak hüküm altına almıştır. Bu durumda, ÇED olumlu kararında görülen kamu yararı, ilgili firmaların maliyetlerini aşağıya çekme amacına yöneliktir. Oysa, enerjinin maliyetlerini aşağıya çekme amacı dışında idarenin gözetmesi gereken kamu çıkarı, yapılacak yatırımdan elde edilecek fayda ile bu yatırımdan etkilenecek olanların zararının karşılaştırılması gerekir. Bu yönüyle de sosyal ve ekolojik etki değerlendirmesi kadar, fayda maliyet analizinin de idare tarafından yapılıyor olması gerekir. İlgili işletmeler, kendi karlılıklarını esas aldıkları için bu yatırımın sosyal ve ekolojik maliyetini düşük göstermek isteyeceklerdir. Tüm ÇED raporunun mantığı da bu eksende inşa edilmiştir. Bu nedenle de projede alternatif bir yer seçimi söz konusu olmamaktadır. Kömür santrali yoluyla işletme ve enerji maliyetleri aşağıya çekilebilmekte ve bu nedenle de bu teknolojiye meyledilmektedir. Ancak, bu özel çıkarı kamu çıkarı olarak gören bir idari izin sisteminin, çevresel riski denetleyecek mekanizmayı da kurması tam da bu nedenle mümkün olamamaktadır. Şirketlerin enerji temin edemiyoruz, enerjiyi pahalı temin ediyoruz iddiası her şeyin önüne geçtiğinde bir şehri kül ve kömür dumanına boğacak kararların alınması kolay olmaktadır. Ancak, çevre hukuku açısından ve Çevre Kanunu'nun 10. maddesi göndermesiyle ÇED yönetmeliği açısından, alternatif teknoloji ve yer seçim kriterlerinde kamu yararını gözetmeden bu iznin “özel çıkara” dayalı olarak verilmesi, çevrenin sürdürülebilir kalkınma yoluyla korunmasına yönelik temel “kalkınma” hedeflerinin dahi “özel şirket

çıkarları” için yok sayılmasına yol açılmış olunmaktadır.

İlgili projenin hayat bulabilmesi için ÇED raporlarında alışkanlık olduğu üzere yapılacak yatırımların çevresel, sosyal maliyetleri sıfıra yakın gösterilebilmektedir. Bu da raporlarda, projenin çevresel etkilerini açığa çıkartmak, riskini belirginleştirmek ve çevresel riskini yönetilebilir kılmak amaçlarını sağlamaya yönelik Çevre Kanunu bakış açısından uzaklaştırmakta; riskin yönetilebilir olduğu durumlarda, idare tarafından işletmenin kurulmasına izin verilmesine yönelik ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ sürecinin işlememesine yol açılmaktadır. Aşağıda bu durumun açık örneklerini sunacağız. Bu sayede, DOSAB içinde şirketlerin özerklik talebinin, meşru bir talebe dayanmadığını ve toplumun genel çıkarını yok saydığını, bölgedeki canlıların varlığını gözetmediğini, bu yönüyle de devletin enerjide plansız hareket etmesini gerekçe göstererek daha karlı bir yatırım hedefinin asıl öncelik olduğu izah edilecektir.

KÖMÜRÜN NİTELİĞİNİN BELLİ OLMAMASI

DOSAB ÇED raporunda, kömürün, Güney Marmara bölgesindeki kömür madenlerinden karşılanacağı söyleniyor (yerli kömür kullanacak). Termik santral atıklarının bu kömür ocağında tesis edilecek bir alanda depolanacağı, bertaraf edileceği söyleniyor. Bunun için Polat madencilik ile hazırlanan, **bağlayıcı özelliği bulunmayan** ön protokol, ÇED raporu ekleri arasında da sunulmuştur.

Nihai ÇED raporunda santralden çıkan külün Bursa çimento fabrikasına satılacağından bahsedilerek, bu konuda hazırlanan sözleşmenin tarafları açısından bağlayıcı niteliği bulunmayan ön protokol ÇED raporu ekinde sunulmuştur.

Özetle; DOSAB, Termik santralinin atık sorununu bu yöntemle çözmeyi taahhüt ediyor. Kireç taşlarını getirecek silobaslar ile küllerin maden sahasına ya da çimento fabrikasına taşınması planlanıyor. Proje sahasında bir atık depolama tesisi öngörülüyor. Ancak, bu durum sahada atık depolanmadığı anlamına da gelmiyor. Sadece taşınabilir bir atık sistemi kuruluyor ve fakat bu atık sistemi de çed süreci içinde tanımlanmıyor.

Kötü senaryoda ise atık depolama sahası yapılacağından, bu proje için de ayrı bir ÇED süreci işletileceğinden bahsediliyor. Ancak, depolama sahasının nerede kurulacağı vb. bilgilere de yer verilmemiştir. **Raporda, kötü senaryo halinde başvurulması gereken yolların da irdelenmesi gerekmektedir.**

Kullanılacak Kömür için yapılan protokolün ekinde ve Nihai ÇED raporunun diğer bölümlerinde, Polat Madencilğe ait maden ruhsatı vs. bulunmuyor. Bu firmanın merkez, Konya İlinin Meram ilçesinde bulunmaktadır. Firmaya ait internet sitelerindeki bilgilerinde, Güney Marmara bölgesinde yer alan maden ocakları yok.

Bu firmanın, 1. sınıf ithal kömür dağıtımını yaptığından vs. bahsediliyor. Bu durumda, kömürün sağlanacağı maden havzası henüz belirli değil. Ön protokolde bu firmanın kömür tedarik edeceğinden ve yatak külünü kömür tedarik ettiği sahada bertaraf edeceğinden bahsediliyor. Ancak, kömürün nereden tedarik edileceği, bu sahanın neresi olacağı protokol metinde de belirlenmemiştir. Kömürün tedarik edileceği belli değilken, ÇED raporunda yer alan kömür ve kül ile analiz sonuçlarının güvenilirliğinin sorgulanması gerekmektedir. Bu numunelerin hangi koşullarda, nerelerden alındığı belirsizdir. Bu haliyle, termik santralin atık meselesi ÇED raporunda çözümsüz bırakılmıştır. Kömürün hangi ocaklardan çıkartılacağı belli olmadığı için de kül analizlerindeki birimlerden daha yüksek bir kirlilik ortaya çıkıp çıkmayacağını belirlemek de mümkün olamıyor. Bu sayede de en ucuz kömürü temin edenin kömürünü yakacak piyasa koşullarına aykırı davranmanın da bir gereği kalmıyor. Bu anlamda ÇED raporunda, yakılacak kömürün de tıpkı kullanılacak kireç taşında olduğu gibi hangi ocaktan getirileceği ve bu kömürün verilen analizlerdeki rakamları tutturacağını nasıl güvence altına alınacağı açığa kavuşturulmalıdır. Aksi durumda, ilgili işletmede en ucuza temin edilecek kömür yakılacak ve bu verilen değerlerden daha büyük bir kirlilik söz konusu olabilecektir. Emisyonların hesaplanması da bu anlamda güvenilir bulunmamaktadır.

ENTE GRE TESİS AÇISINDAN AÇIKLAMA

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü'nün, Sinop İli Gerze ilçesinde kurulması planlanan ithal kömüre dayalı termik santralle ilgili 02.08.2013 tarih ve 12592 sayılı kararında (EK 1) *“bir termik santralin ayrılmaz parçaları olarak değerlendirilen kömür hazırlama tesisleri, su hazırlama ve analiz tesisleri, kül nakil tesisleri ve şalt tesislerinin de tesis sahası içerisinde bulunması gerektiğinden, ana ünite olarak sadece kazan ve türbinlerin yer aldığı santral binası düşünülmemelidir. Diğer taraftan, bir termik santralin her bir ünitesinde bir buhar kazanı, bir buhar üretici, bir türbo alternatör grubu ve iletim şebekesine bağlı, gerilim yükseltirici bir Trafo (transformatör) bulunmaktadır. **BU NEDENLE, PÜLVERİZE KAZAN TEKNOLOJİSİNE SAHİP BİR TERMİK SANTRAL İÇİN KÖMÜR DEPOLAMA SAHASI, KÖMÜR KONVEYÖR HATTI, KÜL DEPOLAMA SAHASI, SOĞUTMA SUYU İSALE HATTI VE ŞALT SAHASI DA TESİSİN ANA ÜNİTESİ OLARAK DEĞERLENDİRİLMEKTEDİR**”* denilmektedir.

Görüldüğü üzere, kül depolama sahası, Genel Müdürlükçe termik santralin ana ünitesi olarak değerlendirilmiştir. Aynı kurumun; termik santralin ana ünitesinde olmazsa olmaz olan, termik santral entegre projesinin bir parçası olan kül depolama alanının ÇED raporunda gösterilmemesi; ÇED sürecinin dışarısında bırakılması

hukuka aykırılık oluşturmaktadır.

DOSAB termik santrali ile ilgili ÇED başvurusu, 04.06.2014 tarihinde yapılmıştır. 25.11.2014 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği'nin Geçici Madde 1'de;

Geçiş süreci

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) *Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden önce, ÇED Başvuru Dosyası/Proje Tanıtım Dosyası Valiliğe ya da Bakanlığa sunulmuş projelere bu Yönetmeliğin lehte olan hükümleri ve/veya başvuru tarihinde yürürlükte olan Yönetmelik hükümleri uygulanır.*

denilmektedir.

25.11.2014 tarihli ÇED Yönetmeliği geçici 1. Madde hükmü gereğince uygulanabilecek 03.10.2013 ve 25.11.2014 tarihli her iki ÇED Yönetmeliği'nin Entegre Tesisler ile ilgili 25. maddelerinde;

Bu Yönetmeliğe tabi birden fazla projeyi kapsayan entegre bir projenin planlanması halinde, Bakanlıkça entegre proje için tek bir ÇED Başvuru Dosyası/Proje Tanıtım Dosyası hazırlanması istenebilir.

hükmüne yer verilmiştir.

Geçici Madde 1 gereği uygulanma ihtimali bulunan her iki yönetmelik hükmünde de, entegre projeler için tek bir ÇED süreci işletilmesinin istenebileceği öngörülmüştür. Bakanlığa bu konuda takdir yetkisi verilmiştir.

Madde 25 hükmü gereğince; entegre projelere ilişkin ÇED süreçlerinin başlangıcında; TEK ÇED Süreci işletilip işletilmeyeceğine ilişkin işlem tesis edilmesi gerekmektedir. Bakanlığın, bu konuda kullanacağı takdir yetkisi ÇED sürecinin işleyişini ve içeriğini belirleyecektir. **Ancak, DOSAB termik santral entegre projesi ile ilgili, ÇED Yönetmeliği md 25 kapsamında TEK ÇED sürecinin tek süreç olarak işletilip işletilmeyeceğine ilişkin bir işlem tesis edilmemiştir. Bu konuda, Bakanlıkça alınmış bir karar bulunmadan; termik santral entegre projesinin bazı ünitelerinin ÇED sürecinin dışarısında bırakılması hukuka aykırılık taşımaktadır.**

Dava konusu DOSAB projesi ile ilgili ÇED Sürecinde; termik santral projesi ile ilgili TEK ÇED süreci işletilmediği gibi; santralin atık depolama sahasına ilişkin kısmı ile ilgili belirsizlik durumu söz konusudur. ÇED Raporunda, kömürün temin edileceği kömür ocağında tesis edilecek bir alanda depolama yapılacağından söz edilse de; oluşan atıkların proje sahası içerisinde nasıl depolanacağı kısmına ÇED raporunda değinilmemiştir.

Kül depolama sahasının ÇED süreci dışarısında bırakılması bilinçli bir tercihtir. Zira, projenin bütüncül etkileri gizlenmek istenilmektedir. ENTEGRE PROJENİN TEK ÇED SÜRECİNE TABİ TUTULMASI, YASAL ZORUNLULUKTAN

ÖTE; ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ YAPILAN PROJENİN; ETKİLERİNİN BÜTÜNCÜL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİNİ SAĞLAMAK AÇISINDAN ÖNEM TAŞIMAKTADIR.

Diğer yandan, 03.10.2013 ve 25.11.2014 tarihli ÇED Yönetmeliklerinin 25. Maddelerinde düzenlenen ENTEGRE PROJELER HAKKINDA TEK ÇED SÜRECİ İŞLETİLMESİ KONUSUNDA İDARENİN TAKDİR YETKİSİNİ HUKUKA AYKIRI KULLANIP, KULLANMADIĞINI DA İRDELEMELERİ GEREKMEKTEDİR. TAKDİR YETKİSİ, DENETLENEMEYEN, SINIRSIZ BİR YETKİ DEĞİLDİR. YÖNETMELİK HÜKMÜNDE BU KONUDA BİR DÜZENLEME OLMASI, İDARENİN BU YETKİYİ DİLEDİĞİ GİBİ KULLANABİLECEĞİ ANLAMINA GELMEMEKTEDİR. TAKDİR YETKİSİNİN HUKUKA UYGUN OLARAK KULLANILMASI GEREKMEKTEDİR.

BU BAĞLAMDA, TAKDİR YETKİSİNİN, TERMİK SANTRAL ENTEGRE PROJE-SİNİN ÇEVRESEL ETKİLERİNİN BÜTÜNCÜL OLARAK DEĞERLENDİRMESİNİ ÖNLEYECEK ŞEKİLDE, BİRDEN FAZLA ÇED SÜRECİNE TABİ TUTULMASI YÖ-NÜNDE KULLANILMASI, HUKUKA AYKIRIDIR.

PROJE SAHASI İÇERİSİNDEKİ ATIK DEPOLAMA SİSTEMİ ELE ALINMAMIŞ

Nihai ÇED Raporunda, atık depolamaya ilişkin açıklamalarda; proje sahasında silo-lara yüklenen atıkların proje sahası dışarısına çıkarılarak; atık depolama sahasının proje sahası dışarısında bir yerde olduğu algısı yaratılmaya çalışılmaktadır.

Proje sahası içerisinde silolara yüklenen atıkların Nihai ÇED raporunda gösteri-len proje sahasında bulunduğu, silolara yüklendiği zaman zarfı içerisindeki yöneti-minin nasıl olacağı kısmına değinilmemiştir.

Proje sahibinin iddia ettiği şekilde; termik santral atıklarının, proje sahasında; proje sahası dışarısındaki atık depolama alanlarına taşınmadan önce; bu taşıma araçlarına aktarıldığı; bu taşıma araçlarının ve atıklarının proje sahası içerisinde bekletildiği zaman zarfı içerisinde yönetiminin nasıl olacağı; çevresel etkilerinin nasıl olacağı hususlarının araştırılması gerekmektedir.

Diğer yandan; atıkların proje sahası içerisinde biriktirildiği/bekletildiği süreçte; bu atıkların yönetimini sağlamak; çevreye zararını önlemek amacıyla proje sahası içerisinde de bir atık depolama sahasının öngörülmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Yukarıda bahsi edildiği üzere; kül depolama sahaları termik santral ana ünitesinin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Ancak, proje sahibi tarafından kasıtlı olarak; proje sahası içerisinde atıklar depolanmayacakmış gibi bir algı yaratılmaya çalışılmıştır.

Zira proje yerinin yerleşim yerlerine olan mesafesi nedeniyle proje sahasında böyle bir tesis kurulması mümkün değildir.

Çanakkale İdare Mahkemesi 2013/920 Esas sayılı dosyası kapsamında verdiği iptal kararında (EK 2) ;

“ 26/03/2010 tarih ve 27533 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmeliğin 4. maddesinde; Tehlikeli atık: 14/03/2005 tarih ve 25755 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin 4. maddesinde tanımlanan atıklar şeklinde tanımlanmış, 5. maddesinde; “Düzenli depolama tesisleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılır: a) I. sınıf düzenli depolama tesisi: Tehlikeli atıkların depolanması için gereken altyapıya sahip tesis. b) II. sınıf düzenli depolama tesisi: Belediye atıkları ile tehlikesiz atıkların depolanması için gereken altyapıya sahip tesis.c) III. sınıf düzenli depolama tesisi: İnert atıkların depolanması için gereken altyapıya sahip tesis.” Kuralına yer verilmiştir.

14/03/2005 tarih ve 25755 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin 4. maddesinde; “Tehlikeli Atık: Bu Yönetmelikte tehlikeli atık, atık olarak ifade edilecektir. Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-IV’te (A) işareti ile gösterilmiş atıkların herhangi tehlikeli atık konsantrasyonuna bakılmaksızın tehlikeli atık sınıfına girerken, aynı listede (M) işareti ile gösterilmiş atıklar EK-III B’de verilen tehlikeli atıkların eşik konsantrasyonu üzerinde bir değere sahipse tehlikeli atıktır. Ayrıca doğal karakterleri ya da oluşmalarına neden olan aktiviteye bağlı olarak bu Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-3 A’da veya EK-3-B’de bulunup EK-4’te verilen maddeleri içeren atıkların, Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-III A’daki özelliklerden bir veya birkaçına sahip olmaları ve aynı Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-III B’de verilen tehlikeli özellikleri göstermeleri durumunda tehlikeli atık olarak sınıflandırılan atıkları ifade eder.” kuralına yer verilmiş, Yönetmeliğin “Doğal karakterlerine ya da onları oluşturan aktiviteye göre tehlikeli atık kategorileri” başlıklı EK-3 bölümünün B/22 maddesinde “küller ve/veya cürufklar” bu maddeler arasında sayılmış, EK-4 bölümünde atıkların içerisinde bulunan bileşikler 51 madde halinde sıralanmıştır.

05/07/2008 tarih ve 26927 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin EK-III A bölümünde “Tehlikeli Kabul Edilen Atıkların Özellikleri” başlığı altında; H1 Patlayıcı, H2 Oksitleyici, H3-A Yüksek oranda tutuşabilenler, H3-B Tutuşabilen, H4 Tahriş edici (Deri ile ya da balgam membranı ile ani, uzun süreli ya da tekrar eden temaslar halinde yanığa sebebiyet verebilen, korozif olmayan maddeler ve preparatlar.), H5 Zararlı (Solunduğu veya yenildiğinde ya da deriye nüfuz ettiğinde belirli bir sağlık riski içeren maddeler ve preparatlar.), H6 Toksik (Solunduğunda veya yenildiğinde ya da deriye

nüfuz ettiğinde, sağlık yönünden ciddi, akut veya kronik risk oluşturan ve hatta ölüme neden olan madde ve preparatlar.) H7 Kanserojen (Solunduğunda veya yenildiğinde ya da deriye nüfuz ettiğinde, kansere yol açan veya etkisinin artmasına neden olan madde ve preparatlar.), H8 Korozif, H9 Enfeksiyon yapıcı, H10 Üreme yetisini azaltıcı, H11 Mutajenik, H12 (Havayla, suyla veya bir asitle temas etmesi sonucu zehirli veya çok zehirli gazları serbest bırakan madde veya preparatlar.), H13 (Yukarıda listelenen karakterlerden herhangi birine sahip olan atıkların bertarafı esnasında ortaya çıkan madde ve preparatlar.) ve H14 Ekotoksik özellikler olarak sıralanmış, EK-III B bölümünde “Tehlikeli Atık Eşik Konsantrasyonları”na yer verilmiş ve EK-IV Atık Listesinin 10.01 kodlu bölümünde enerji santrallerinden kaynaklanan atıklara yer verilmiştir.

Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik uyarınca faaliyet sonucunda oluşan atıkların niteliğine göre (tehlikeli, tehlikesiz, inert) düzenli depolama tesislerinin sınıflandırıldığı, tehlikeli atıkların I. sınıf, tehlikesiz atıkların II. sınıf ve inert atıkların III. sınıf düzenli depolama tesislerinde depolanacağı belirtilmiştir, her bir düzenli depolama tesisi içinde mesafe, geçirimsizlik, alınacak önlemler vs. açısından farklı kriterler öngörüldüğü, Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin enerji santrallerinden kaynaklanan atıklara yer verilen EK-IV Atık Listesinin 10.01 kodlu bölümünde “dip külü, cüruf, uçucu kömür külü” kodlarının karşısında (A) veya (M) niteliğinde bulunduğuna yönelik bir işaretleme olmadığı görülmekle birlikte, **termik santralde kömürün yakılması sonucunda oluşan kül ve cüruf ile desülfürizasyon sonucu oluşan alçıtaşının, Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin 4. maddesinin “Tehlikeli Atık” tanımının yapıldığı kısmının 2. cümlesinde yer verilen doğal karakterleri ya da oluşmalarına neden olan aktiviteye bağlı olarak anılan Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-3 A’da veya EK-3-B’de bulunup EK-4’te verilen maddeleri içeren ve Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-III A’daki özelliklerden bir veya birkaçına sahip olan atık niteliğinde bulunduğu, bu nedenle bu atıkların Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin eki EK-III B’de yer alan “Tehlikeli Atık Eşik Konsantrasyonları” kapsamında değerlendirilerek eşik değerleri aşıp aşmadığına göre tehlikeli atık olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.”**

gerekçesine dayanarak; termik santrallerden kaynaklı atıkların tehlikeli atık olduğu, bu nedenle, termik santral tesislerindeki atık depolama, kül depolama sahalarının tehlikeli atıkların depolandığı, **“ATIKLARIN DÜZENLİ DEPOLANMASINA DAİR YÖNETMELİK” HÜKÜMLERİ DOĞRULTUSUNDA I. SINIF DÜZENLİ DEPOLAMA ALANLARI OLDUĞU AÇIKTIR.**

26.03.2010 tarih ve 27533 sayılı Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönet-

meliğın 15. maddesi gereğince; 1. sınıf düzenli atık depolama tesislerinin yerleşim birimlerine en az 1 km uzaklıkta olması gerekmektedir. Ancak, Nihai ÇED raporundaki verilere göre, DOSAB termik santralının proje sahasının 750 m uzağında Demirtaş Mahallesi bulunmaktadır. Nitekim, sanayi bölgelerindeki dağınmık yerleşmeleri de göz önünde bulundurursak; daha yakın mesafelerde yerleşim alanlarının bulunduğunu söylemek de mümkün olacaktır. Proje sahası içerisinde düzenli atık depolama sahası kurulması durumunda, yönetmelik hükmüne aykırı davranılacaktır. Bu nedenle de atık depolama sahası proje sahası dışarısındaymış gibi bir algı yaratılmıştır.

Diğher yandan; yukarıda da izah edildiğı üzere, proje sahası dışarısındaki atık depolama tesisinin nasıl olacağı; termik santralden kaynaklı atıkların yönetiminin nasıl olacağı hususu belirsizdir. Raporda; Bursa Çimento fabrikasına ve sözde kömürün temin edileceğı maden sahasında tesis edilecek alana taşınma yöntemiyle atık sorununun çözüleceğine ilişkin algı oluşturulmuştur. Ancak, atık sorununu çözmeye ilişkin sunulan protokoller de sözleşmenin taraflarını bağlayıcı nitelik taşımamaktadır. Proje sahasında her gün atıklar taşınacak olsa bile ÇED raporuna göre de günlük atık birikecektir. Bu anlamıyla, projeden atık çıkmayacağı anlamına gelmemekte, atıkların proje alanında birikmeyeceğı de söylenmemektedir. Bu durumda hızlı tahliye yapılsa bile proje kapsamında ilgili termik santrallerin atıkları 1. derece sanayi atığı olacağından, yaşam alanlarına en az 1 km mesafede bulunması gerekmektedir. Bu anlamıyla da bu kurala da aykırılık söz konusudur.

RÜZGAR MODELLEMESİ YAPILMASI GEREKİYOR

Çevresel Etki Değherlendirmesi Sektörel Rehberleri, ÇED Rehberi- Termik Enerji Santralleri bölüm 7.3'de emisyonlar ile ilgili “ *Bunlar lokal hava kalitesini rüzgar şiddeti ve yönüne bağılı olarak olumsuz etkiler. Bu etkiler için ÇED çalışması kapsamında modelleme çalışmaları yapılmalı ve etkilerin büyüklüğü ve kapsamı belirlenmelidir*” denilmektedir. Ancak, Nihai ÇED raporunda sadece Bursa Meteoroloji İstasyonuna ait rüzgar verileri kullanılmış, baca yüksekliğı ile beraber artacak rüzgar hızı ve bacadan gaz çıkış hızı dikkate alınmamıştır. **ÇED Rehberi'nde istenilen modelleme çalışması eksik yapıldığı için yakın mesafede bulunan milli park gibi alanlara etkilerin ulaşması Nihai ÇED Raporuna dahil edilmemiştir.**

HALKIN KATILIMI TOPLANTISI YAPILMAMIŞTIR

DOSAB Termik santral projesi için 03.10.2013 tarihli ve 28784 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliğinin yürürlükte bulunmuş olduğu 04.06.2014 tarihinde ÇED Başvurusu yapılmış, aynı yönetmeliğın 24. Maddesi gere-

reğince, organize sanayi bölgesi sınırları içerisinde kurulması planlanan proje hakkındaki ÇED süreci yöntemi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından belirlenmiştir.

Bakanlıkça belirlenen yöntemde; DOSAB Termik Santrali ÇED süreci kapsamında ÇED sürecinin temel aşamaları olan; Halkın Katılım Toplantısı ile Kapsam ve Özel Format Belirleme toplantısı aşamaları gerçekleştirilmeden Özel Format belirlenerek proje sahibine bildirilmiştir.

Görüldüğü üzere, Bakanlık ÇED Yönetmeliği'nin 24. Maddesi ile verilen takdir yetkisini; ÇED sürecine ilişkin temel aşamaları işletmeyecek kadar geniş kullanmıştır. **Takdir yetkisinin denetlemeyi imkansızlaştıracak bir şekilde, sınırsızca kullanılması hukuka aykırıdır. Bakanlık, ÇED Yönetmeliği hükümlerine aykırı hareket etmiştir.**

Özel Format; 03.10.2013 tarihli ÇED Yönetmeliği'nin Tanımlar başlıklı 4. maddesinin f bendinde;

Çevresel etki değerlendirmesi raporu özel formatı: Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun hazırlanmasında esas alınmak üzere; Komisyon tarafından projenin önemli çevresel boyutları ile ***Halkın Katılımı toplantısındaki görüş ve öneriler göz önüne alınmak suretiyle*** EK-3'teki Çevresel Etki Değerlendirmesi genel formatında belirtilen ana başlıklar altında ele alınması gereken konuları tanımlayan formatı,

şeklinde tanımlanmıştır.

Kapsam ve özel format belirleme ise 03.10.2013 tarihli ÇED Yönetmeliği'nin Tanımlar başlıklı 4. maddesinin r bendinde;

r) Kapsam ve özel format belirleme: ÇED sürecine tabi projeler için Halkın Katılımı Toplantısından sonra format verme aşamasına kadar yapılacak iş ve işlemleri, şeklinde tanımlanmıştır.

Görüldüğü üzere, Halkın Katılımı, Özel Format 'ın temel unsurudur. Özel Format belirlenirken, halktan gelen görüşlerin de değerlendirmeye alınması gerekmektedir. Bakanlık, ÇED Süreci yöntemini belirlerken; halkın katılım toplantısını yaptırmayarak; halkın sürece katılım hakkını ihlal etmiştir.

Anayasa'nın 56. Maddesi ve temel Çevre Hukuku prensipleri uyarınca; halkın çevresel yönetim süreçlerine katılım hakkı; çevre hakkının unsurlarındandır. ÇED Süreci kapsamında, halkın katılım toplantısının yaptırılmaması; halkın proje hakkındaki görüşlerini almadan özel format belirlenmesi; ÇED Süreci işletilmesi hukuken, Anayasa'ya, Çevre Hukuku mevzuatına aykırılık taşımaktadır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ DİKKATE ALINMAMIŞTIR

Türkiye 2003/6458 sayılı kararın 18 Aralık 2003 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanması ardından katılımını Birleşmiş Milletler 'e sunması ile BMİDÇS-BM İklim

Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olmuştur. 5386 Sayılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun'un 5 Şubat 2009'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kabulü ve 13 Mayıs 2009 tarih ve 2009/14979 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın ardından, katılım aracının Birleşmiş Milletlere sunulmasıyla 26 Ağustos 2009 tarihinde Kyoto Protokolü'ne taraf olmuştur.

BMİDÇS Madde 2 “İşbu Sözleşmenin ve Taraflar Konferansının benimseyebileceği herhangi bir ilgili yasal belgenin nihai amacı, Sözleşmenin ilgili hükümlerine göre, *atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmayı başarmaktır.*” demektedir. Md.3.3'de “Taraflar, *iklim değişikliği nedenlerini önceden tahmin etmek, önlemek veya en aza indirmek ve zararlı etkilerini azaltmak için önleyici önlemler almaktadır.*” ifadesi yer almaktadır.

Nitekim, Bakanlık tarafından termik santral süreçlerine yönelik ilgili firmaların hazırlayacağı ÇED raporlarına rehberlik etmesi için hazırlanan kitapçığa göre de,

a- ÇED Rehberi- Termik Enerji Santralleri bölüm 7.3'de “Ayrıca, bu emisyonlar arasında sera gazları da bulunduğu için bu tip projelerin mikro iklim şartlarına ve *küresel ısınmaya etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır.*” ifadesi açık olarak yer almaktadır.

b- ÇED Yönetmeliği Ek-3-Çevresel Etki Değerlendirme Genel Formatı içinde projenin inşaat ve işletme aşamasında “Sera gazı emisyon miktarının belirlenmesi ve emisyonların azaltılması için alınacak önlemler” bilgisinin yer alacağı belirtilmiştir.

c- Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik 20 MW'den büyük ısı güce yakma özelliği olan tesislerde sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanmasını 2016 yılı itibariyle zorunlu kılmaktadır.

Hükümetler Arası İklim Değişikliği-IPCC, 2013 yılında yayınlamış olduğu 5. Değerlendirme Raporu ile, iklim değişikliğinin geri dönülmez noktaya varmadan durdurulabilmesi için küresel sıcaklık artışının 2 C'nin altında tutulmasını, bunun içinde kömürün %80'inin toprakta kalması gerektiğini ifade etmiştir. BMİDÇS madde ikide belirtildiği gibi, Türkiye taraf olduğu bu sözleşme çerçevesinde *atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmayı* dikkate almak, Anayasa'nın 56. maddesi gereğince de devletin ve vatandaşın görevleri arasında bulunan *çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek* ödevi ile yükümlüdür.

Bu bağlamda, DOSAB projesi Nihai ÇED raporu:

a- Emisyonların azaltılması için alınacak önlemleri yok saymak, küçük tutmak

için doğru değerler vermemiştir. Saatte 17,6 kg CO₂ salınacağı bilgisi raporda almaktadır. 8250 saat çalışma ardından yıllık 145.200 kg, bir başka ifade ile 145,2 ton karbondioksit salınacağını anlaşılmaktadır. Ancak, Türkiye'nin 2014 yılında BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi sekretaryasına ilettiği Ulusal Envanter Raporu'nda yer alan linyit verileri ile DOSAB kömür verileri orantılandığında, yaklaşık 560 bin ton karbondioksitin her yıl salınacağı ortadadır. Nihai ÇED Raporu'nda firmanın verileri ile Türkiye'nin resmi envanter verilerine arasında 3850 kat fark olması ve onay merciinin böylesi büyük bir hatayı göz ardı etmiştir. 30 yıllık çalışma süresince 17 milyon ton karbondioksitin azaltılmasının imkânsızlığı bir yandan diğer yandan ise "çevresel riskleri" yönetebilir kılmak maksadıyla hazırlanan ve bilimsel esaslara-argümanlara dayalı olduğu gerekçesiyle riskin yönetilebilir olduğunun kabulüne dayalı olarak verilen izinlerin bilimsel esaslara dayanmadığı bu anlamda ortadadır. En naif ifadesiyle Mısır uygarlığından bu yana dört işlemin bir unsuru olan çarpmayı dahi hatalı yapan bir ÇED raporunun çevresel riski yönetilebilir olacağını varsayamayız. ÇED raporlarını hazırlayan firmalar, kişiler bilerek veya bilmeden bu tür hatalar yapabilir. Bunun hukuki ve cezai sorumluluğunu üstlenerek bu şekilde iş yapabilirler. Ancak bu verileri kontrol etmeyen kamu görevlisinin sorumluluğu daha ağır bir sorumluluktur. Kamu görevlisi bir ÇED'e "olumlu" kararı veriyorsa içindeki bilgilerin güvenilir olduğunu, bu verilere dayalı olarak sosyal, ekonomik hedefler için yurttaşların ve yöneticilerin hareket edebileceğini söylüyordur. Ancak çok açıkça anlaşılıyor ki, mevcut hedeflere yaklaşmak için ya da bile isteye yanlış rakamları onaylama iradesiyle ya da ÇED raporu incelenmediği için "dört işlem bilmez" raporlar onaylanıyor.

Matematik acı çekmiyor sadece, mühendislik de bir o kadar acı çekiyor bu raporda, şöyle ki:

b- İklim değişikliğine dair bilimsel gerçeklikler eksik, hatalı ve taraflı verilmiştir.

En basit örnek olarak Şekil V.2.21.1'de karbondioksit konsantrasyonu verileri son-suz artma potansiyeli varmış izlenimi yaratılmış karbondioksit konsantrasyonunun milyonda 450 parçacığı aşması durumunda iklim dengelerinin alt üst olacağı ifadesi raporda yer verilmemiştir.

c- Küresel ısınmaya etkileri de göz önünde bulundurulmamıştır.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye 2010 yılında ölçülmüş en sıcak yılını yaşarken, 2014 yılı en sıcak ikinci yıl olmuştur. Bursa'nın Ocak, Şubat, Haziran, Eylül ve Aralık ayı sıcaklık rekorları son 10 yılda yaşanmışken, bu bilgiler göz ardı edilmiştir. Nihai ÇED Raporu içinde yaşanan aşırı iklim olaylarına katkısı verilmek yerine, diğer etmenlerle karşılaştırılarak konu önemsiz hale getirilmiştir. Açık bir şekilde DOSAB Termik Santrali'nin iklim değişikliği ve küresel ısınmaya katkısı ve etkileri

dikkate alınmamıştır.

SONUÇ:

Organize Sanayi Bölgesi'nin özel çıkarının gözetilmesi halinde bile kamu yararı için, çevresel risklerin yönetilebilir olacağının güvence altına alınması gerekir. Bu nedenle de verilerin güvenilir olması, risk modellemesinin yapılması, çevresel ve sosyal maliyetlerin hesaplanması, projenin emisyon değerlerinin gerçeği yansıtması, kömür ve atıklarla birlikte ÇED raporunun hazırlanması gerekir. Gerçek çevresel maliyetlerin ortaya konulmasıyla birlikte projenin seçilen yerinin ve alternatif teknolojilerin gözetilmemesinin ortaya çıkardığı özel çıkarla, bu maliyetlerin hesaplanması sonrasında ortaya çıkacak kamu çıkarının karşılaştırılması gerekir. Buna göre izin verilmesi gerekirken, yukarıda saydığımız hal ve nedenlerle verilen ÇED olumlu kararı, iklim değişikliği ve uluslararası çevre hukuku yönleriyle de hukuka aykırıdır.

Ekoloji
Kolektifi

İnkılap Sokak 26\4 Kızılay Ankara ☎ +90 (312) 425 7764 ✉ iletisim@ekolojikolektifi.org
🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi